

Üniversite Öğrencilerinin Üniversite Yaşamına Uyum Düzeylerinin Denetim Odağı ve Atılganlık Düzeyleri Açısından İncelenmesi

T.Fikret KARAHAN*, Mehmet E.SARDOĞAN*, Eyüp ÖZKAMALI**, Abdullah N.DİCLE***

ÖZET

Bu çalışmada Ondokuz Mayıs Üniversitesine bağlı çeşitli fakültelerin birinci sınıflarında öğrenim gören öğrencilerin üniversiteye uyum düzeyleri ile atılganlık düzeyi, denetim odağı, fakülte türü ve cinsiyet arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini 416 öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilerin üniversiteye uyum düzeyleri "Üniversite Yaşamı Ölçeği" ile atılganlık düzeyleri "Rathus Atılganlık Envanteri" ile içten ya da dıştan denetimli oluşları ise "Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği" ile ölçülmüştür. Verilerin analizinde t-testi, Tek Yönlü Varyans Analizi ve LSD teknikleri kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular, atılgan öğrencilerin çekingen öğrencilere göre; içten denetimli öğrencilerin dıştan denetimli öğrencilere göre üniversiteye uyum düzeylerinin önemli düzeyde yüksek olduğunu göstermektedir. Devam edilen fakülte türüne göre ise Eğitim Fakültesi ve Mühendislik Fakültesi öğrencilerinin üniversiteye uyum düzeylerinin Fen-Edebiyat, Ziraat ve İlahiyat Fakültesi öğrencilerine göre önemli düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Araştırmada ayrıca kız ve erkek öğrencilerin üniversiteye uyum düzeyleri arasında önemli bir farklılığın olmadığı saptanmıştır. Elde edilen bulgular literatür ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Üniversiteye uyum, atılganlık, çekingenlik, denetim odağı, üniversite öğrencisi.

ABSTRACT

The Investigation Of Relationships Between College Adjustment Locus Of Control And Assertiveness Levels Among University Students.

In this study the university adjustment levels of the first year students attending at different faculties of Ondokuz Mayıs University was investigated in terms of their assertiveness level, locus of control and the relationship between faculty types and gender differences. The sample consists of 416 university students. Students' adjustment level was measured by "University Life Scale" assertiveness level was measured by "Rathus Assertiveness Scale" internal versus external locus of control was measured by "Rotter's Internal-External Locus of Control Scale". The data were analyzed with t-test, F-test and LSD techniques. Data handled in this research had shown that the adjustment level of students who were assertive, internal locus of control was significantly higher than those who were not assertive and external locus of control. According to the faculties; adjustment levels of students of Faculty of Education and Faculty of Engineering were significantly higher than students of Faculty of Arts and Science; Faculty of Agriculture and Faculty of Theology. Gender differences were not found as significantly important in terms of adjustment levels of university students. The findings were discussed in the light of literature.

Keywords: Adjustment to University, Assertiveness, Shyness, Focus of Control, University Student.

* T.Fikret Karahan, Yrd.Doç.Dr.,OMÜ Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışmanlı ve Rehberlik Anabilim Dalı, Kurupelit/Samsun. tfikretkarahan@hotmail.com

* Mehmet E.Sardoğan, Yrd.Doç.Dr.,OMÜ Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışmanlı ve Rehberlik Anabilim Dalı, Kurupelit/Samsun. sardogan@omu.edu.tr

** Eyüp Özkamalı, Arş.Gör.,OMÜ Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, Kurupelit/Samsun. ozkamali@omu.edu.tr

*** Abdullah N.Dicle, Arş.Gör.,OMÜ Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü,Atakum/Samsun. andicle@yahoo.com

1.GİRİŞ

Üniversiteye yeni başlayan öğrenciler, geçiş sürecinde akademik, sosyal ve duygusal açıdan önemli bir değişim sürecine de girmektedirler. Bu yeni ortamda bazı öğrenciler, sahip oldukları duygusal ve sosyal özelliklerinden dolayı üniversite ortamına rahatlıkla uyum sağlarken; bazıları da yetişkin yaşamına özgü kendisinden beklenen akademik ve sosyal rolleri yerine getirmekte zorlanarak üniversite ortamına uyum sağlamakta güçlük yaşamaktadır.

Üniversiteye uyum birçok değişkenle birlikte, öncelikle akademik öğrenme konuları ile başarı arasındaki ilişkiyi ve öğrencilerin kişisel potansiyellerini kullanabilmeleri sürecini kapsamaktadır (Anderson, 1994). Bu açıdan bakıldığında üniversiteye uyum, öğrenci ile üniversite ortamı arasındaki karşılıklı etkileşime dayalı dinamik bir süreç olarak tanımlanabilir. Üniversiteye uyum sağlayabilme; akademik başarı, yeteneklerin geliştirilmesi ve yeni becerilerin kazanılması açısından önemli iken; diğer yandan öğrencinin bireysel mutluluğu ve psikolojik sağlığı açısından da belirleyici bir değişken konumundadır. Uyum güçlükleri ise, burada sıraladığımız değişkenler açısından bir risk faktörü olarak değerlendirilebilir. Bean (1982), üniversiteye yeni başlayan öğrencilerin, ilk sömestrden itibaren üniversite ortamına uyum sağlayabilmeleri için birtakım başa çıkma becerilerine sahip olmaları gerektiğini; Rich ve Scovel de (1987), birinci sınıfta üniversiteye uyumda sosyal desteğin çok önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Genel olarak bakıldığında, üniversiteye uyum güçlüklerinin altında; aileden ayrılma, yeni bir akademik ve sosyal ortama girme ve yaşamın bütün sorumluluklarını üstlenmek zorunda kalma gibi nedenler yatmaktadır (Mallinckrodt, Gerdes, 1994). Hoffman (1984), üniversiteye uyumu etkileyen faktörleri; ekonomik zorluklar, yalnızlık, sağlık problemleri, kişilerarası çatışmalar, değişime uyumda zorluk yaşama ve kişisel özerkliğin gelişmemesi olarak sıralamaktadır. Shaver, Furman ve Buhrmester'e (1985) göre ise öğrencinin aileden kolayca ayrılabilir olması üniversiteye uyumu kolaylaştırmaktadır. Öğrencinin aileye bağımlı bir yapıya sahip olması durumunda da, yeni arkadaşlar edinme ve arkadaşlık ilişkisini sürdürmede yetersizlik ortaya çıkmakta ve üniversiteye uyum güçleşmektedir (Hoffman, Weiss, 1987). Diğer yandan düşük benlik saygısı, yüksek anksiyete, psiko-somatik belirtiler ve depresif duygu durumu gibi duygusal - kişisel özellikler de

belirgin ise de üniversiteye uyum daha da güçleşmektedir (Henton, Lamke, Murphy and Haynes, 1980). Böyle bir tablo üzerine bir de öğrencinin üniversite ortamından beklediğini bulamayışı ve akademik yaşantılara karşı motivasyonun düşmesi (Baker, McNeil, Sıryk, 1985) eklendiğinde, üniversiteye uyumda önemli problemler yaşanabilmektedir.

Konuya atılganlık ve çekingenlik açısından bakıldığında, çekingen bireylerin üniversiteye uyum açısından daha olumsuz durumda oldukları ileri sürülebilir. Çekingen bireyler sosyal yaşamda ve kişiler arası ilişkilerde haklarının, özgürlüklerinin ve kişisel ilkelerinin farkında olmadan davranmaktadırlar ve bu konuda irrasyonel korku ve düşüncelere sahiptirler (Stumphauzer, 1973). Atılgan bireyler ise tam tersine haklarının, özgürlüklerinin ve kişisel ilkelerinin farkında olup problemlerinin çözümünde daha başarılıdırlar (Deurzen-Smith, 1988). Diğer yandan çekingen bireylerde sosyal etkinlik beklentisi de belirsiz durumdadır; bu nedenle birey kurduğu ilişkilerde olumsuz değerlendirme yapılacağı beklentisi ile birlikte kaygı yaşamaktadır (Cowden, 2002). Sosyal etkinlik beklentisinin belirsiz düzeyde olması; kendi kapasitelerine dayalı olarak sosyal ilişkilerde sergileyeceği davranışları hakkında bireyin somut bir düşünceye sahip olmasını engellemekte (Connly, 1989) ve birey sosyal çevre üzerinde etkili olamayacağı beklentisi (Gresham, 1984) içine girmektedir.

Denetim odağı ise, bireyin iyi ya da kötü olarak kendisini etkileyen olayları kendi yetenekleri, özellikleri, kaderi ya da güçlü olan başka insanlar gibi değişkenlere bağlama eğilimi olarak tanımlanmaktadır. Kendilerini etkileyen olayların, daha çok kendi denetimlerinde olduğu inancını taşıyan bireyler içten denetimli; daha çok kendileri dışındaki güçlerin denetiminde olduğu inancını taşıyan bireyler ise dıştan denetimli olarak nitelendirilmektedir (Rotter, 1966). Başka bir deyişle denetim odağı, yaşam boyunca ortaya çıkan her türlü olumlu ya da olumsuz olayın bireyin kendisi veya kendisi dışındaki güçlerin etkili olduğuna ilişkin bireysel inancı ifade etmektedir.

İçten denetim yaşantıları kişisel kontrolün bulunabildiğini ifade ederken, dıştan denetim ise birey dışındaki örneğin; şans, başka insanlar, tanrı, kader gibi değişkenlerin etkili olduğunu ifade etmektedir. İçten denetimli bireylerde, yaşantılarının sonuçlarında kendi davranışlarının etkili olduğu inancı ve beklentisi egemen durumdadır (Wong - Mc Donald, Gorsucı, 2004). Kendi yaşamlarını daha çok kendilerinin

kontrol edebileceklerine inanan içten denetimli bireyler, şimdiki ve gelecekteki davranışları üzerinde daha etkili olabilmektedirler. Bu bireyler, çevreyle ilişkilerini geliştirmek için girişimde bulunurlar ve genel olarak kendi yetenekleriyle ve başarılarıyla daha çok ilgilenirler (Rotter, Change, Phares, 1972). Dıştan denetimli bireyler ise davranışlarının sonuçlarını ya da başarısızlığı, şansının ya da kendisinin kontrol edemediği koşulların sonucu olarak algılamaktadırlar. Bu durum özellikle öğrencilerde çok somut bir biçimde gözlenmektedir. Öğrenciler başarısızlığı ya kendi çabalarının yetersiz oluşuna ya da şans, öğretmen, vb. gibi değişkenlere bağlamaktadırlar (Lamont, Richard, James, 2003)

Yapılan bilimsel araştırmalar içten denetimli bireylerin; şansa daha az inandıklarını ve kendilerini daha sağlıklı hissettiklerini (Ozolins, Stenstrom, 2003), başa çıkma becerilerinin yüksek olduğunu ve bilinçli beslenme eğiliminde olduklarını (Elise ve ark., 1998), verilen ödev ya da görevleri daha erken başlayıp daha erken bitirdiklerini (Janssen, Carton, 1999) ve dıştan denetimli bireylere göre akademik başarılarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Frazier ve Ward (1999) dıştan denetimli bireylerde içten denetimlilere göre kaygının ve başkalarını güçlü görme eğiliminin daha yüksek olduğunu, Osterman ve ark. (1999) ise, dıştan denetimli erkeklerin içten denetimlilere göre daha saldırgan olduklarını saptamışlardır.

Buraya kadar yapılan açıklamalara dayalı olarak bu araştırmada; birinci sınıf öğrencilerinin üniversiteye uyum düzeyleri ile atılganlık düzeyleri, denetim odağı, devam ettikleri fakülte türü ve cinsiyet arasındaki ilişkiler incelenmiş ve şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Atılgan ve çekingen öğrencilerin üniversiteye uyum düzeyleri arasında manidar farklar bulunmakta mıdır?
2. İçten ve dıştan denetimli öğrencilerin üniversiteye uyum düzeyleri arasında manidar farklar bulunmakta mıdır?
3. Devam ettikleri fakülte türüne göre öğrencilerin üniversiteye uyum düzeyleri arasında manidar farklar bulunmakta mıdır?
4. Kız ve erkek öğrencilerin üniversiteye uyum düzeyleri arasında manidar farklar bulunmakta mıdır?

2.YÖNTEM

2.1. Evren

Araştırmanın evrenini 2004 – 2005 öğretim yılında, Ondokuz Mayıs Üniversitesine bağlı; Eğitim, Fen Edebiyat, İlahiyat, Mühendislik ve Ziraat Fakültelerinde birinci sınıflarda öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır.

2.2. Örneklem

Araştırmanın örneklemini, 2004 – 2005 öğretim yılında, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim, Fen - Edebiyat, İlahiyat, Mühendislik ve Ziraat Fakültelerinde birinci sınıflarda öğrenim gören ve random örnekleme yöntemiyle seçilen, 193 kız ve 223 erkek toplam 416 öğrenciden oluşmaktadır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada verilerin toplanması amacıyla; Üniversite Yaşamı Ölçeği, Rotter İç-Dış Kontrol Ölçeği, Rathus Atılganlık Envanteri ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Veri toplama araçları, araştırmacılar tarafından uygulanmıştır.

2.4. Üniversite Yaşamı Ölçeği (ÜYÖ)

Aladağ, Kağnıcı, Tuna ve Tezer, (2003) tarafından üniversiteye yeni başlayan öğrencilerin üniversiteye uyum düzeylerini belirleme amacıyla geliştirilen ölçek 48 maddeden oluşmaktadır. Her bir madde; "Bana hiç uygun değil"den, "Bana tamamen uygun"a kadar yedi dereceli bir ölçek kullanılarak yanıtlanmaktadır. Yüksek puan uyuma, düşük puan ise uyumsuzluğa işaret etmektedir. Ölçek; üniversite yaşamına uyum, duygusal uyum, kişisel uyum, karşı cinsle ilişkilerde uyum, akademik uyum ve sosyal uyum olmak üzere altı alt ölçekten oluşmaktadır. Alt ölçekler arasındaki korelasyonlar .33 ile .48 arasında değişmekte olup alt ölçeklerin toplam puanla korelasyonları ise .64 ile .77 arasında değişmektedir. Alt ölçeklerin Cronbach Alpha katsayıları sırasıyla; sosyal uyum için .63, üniversite ortamına uyum için .80, duygusal uyum için .79, kişisel uyum için .76, karşı cinsle ilişkiler için .73, akademik uyum için .70 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin tümüne ilişkin iç tutarlılık katsayısı ise .91 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini belirleme amacı ile 48 madde faktör sayısı 6 ile sınırlandırılarak Varimaks döndürülmüş faktör eksenleri ve temel bileşenler faktör çözümlenmesi ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda en yüksek faktör yükü 0.699 ile birinci faktörde, en düşük değer ise 0.338 ile beşinci faktörde ortaya çıkmıştır. Faktör analizi sonunda 6 faktörün açıkladığı varyans miktarı %40.6'dır.

Birinci faktörde yer alan 12 maddenin üniversite ortamına uyumu ölçen maddeler olduğu göz önünde tutularak bu alt boyut "Üniversite Ortamına Uyum" olarak adlandırılmıştır. Bu faktör toplam varyansın %19.62'sini açıklamaktadır. İkinci faktörde yer alan 9 madde "Duygusal Uyum" olarak adlandırılmış olup, bu alt boyutun açıkladığı varyans miktarı %5.97'dir. Üçüncü boyutta yer alan 7 madde "Kişisel Uyum" olarak adlandırılmış olup toplam varyansın %4.25'ini açıklamaktadır. Dördüncü faktörde yer alan 7 madde "Karşı Cinsle İlişkiler" olarak adlandırılmış olup toplam varyansın %3.93'ünü açıklamaktadır. Yedi maddeden oluşan 5.faktör "Akademik Uyum" olarak adlandırılmış olup toplam varyansın %3.50'sini; 6 maddelik 6.faktör ise "Sosyal Uyum" olarak adlandırılmış olup toplam faktörün %3.32'sini açıklamaktadır.

2.5. Rathus Atılganlık Envanteri (RAE)

Rathus (1973) tarafından A.B.D.'de geliştirilen envanter, 1980 yılında Voltan tarafından Türkiye'ye uyarlanmıştır. Envanter 30 maddeden oluşmaktadır ve alınabilecek puanlar -90 ile +90 arasında değişmekte olup -90 yüksek düzeyde çekingenliği, +90 ise yüksek düzeyde atılganlığı göstermektedir. Envantere verilebilecek cevaplar; "Bana çok iyi uyuyor" dan (+3 puan), "Bana hiç uymuyor"a (-3 puan) doğru 6 dereceli olarak düzenlenmiştir. Rathus, A.B.D.'de ölçeğin geçerlik katsayısını .70 olarak, test-tekrar test yöntemini kullanarak güvenilirlik katsayısını .78 olarak, testin iki eşdeğer yarisından elde edilen güvenilirlik katsayısını ise .76 olarak hesaplamıştır. Voltan ise Türkiye'de yaptığı uyarlama çalışmasında, test-tekrar test yöntemiyle güvenilirlik katsayısını .92, test yarılama yöntemiyle .77 ve benzer ölçekler geçerliliği yöntemini kullanarak geçerlik katsayısını da .59 olarak hesaplamıştır (Voltan, 1988).

2.6. Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RIDKOÖ)

Rotter tarafından 1966 yılında geliştirilen ölçek, 29 maddeden oluşmakta ve en az ortaöğretimden geçmiş bireylere uygulanmaktadır. Ölçek bireylerin genellenmiş kontrol beklentilerinin içsellik - dışsallık boyutu üzerindeki konumu, pekiştiricilerin bireyin kendi içindeki ya da dışındaki güçlerin (örneğin; şans, kader gibi) kontrolünde olduğuna dair sahip oldukları inanç ve beklentilerini ölçmektedir. Ölçeğin güvenilirlik çalışmalarında; madde toplam puan korelasyonlarının .11 ile .48 arasında değiştiği, iki-yarı test güvenilirlik

katsayılarının .65 ile .79 arasında değiştiği, test-tekrar test yöntemiyle güvenilirlik katsayısının ise .49 ile .83 arasında değiştiği saptanmıştır.

Ölçüt bağımlı geçerlik çalışmasında ise diğer kontrol odağı ölçekleriyle .25 ile .55 arasında değişen korelasyonlar hesaplanmıştır. Ölçeğin Türkiye uyarlaması 1991 yılında Dağ tarafından yapılmış olup, Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .71, KR-20 güvenilirlik katsayısı .68, test-tekrar test güvenirligi ise .83 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin geçerlik çalışmasında ise; Temel Bileşenler Analizi sonucunda, toplam varyansın % 47.7'sini açıklayabilen 7 faktör elde edilmiştir. Bu faktörler; 1) Şans kontrolü eksikliği, 2) Siyasal olaylarda dış kontrol, 3) Şans kontrolü, 4) Okul başarısı kontrolü eksikliği, 5) Kişiler arası ilişkilerde kontrol eksikliği, 6) Kadercilik inancı, 7) Siyasal olaylarda kontrol eksikliği olarak belirlenmiştir.

Ölçekten alınabilecek puanlar 0-23 arasında değişmektedir. Toplam 29 maddeden oluşan ölçeğin 6 maddesinin boş olması nedeniyle, toplam 23 madde değerlendirmeye girmektedir. Her maddenin bir boyutu içsel denetimli olmayı ölçerken, diğeri dışsal denetimli olmayı ölçmektedir. Zorunlu seçim sistemine dayalı olarak yanıtlanan ölçekte, her bir cevaplayıcı 23 maddenin (a) ya da (b) boyutunu cevaplama şansına sahiptir. Cevap anahtarına uyan her cevap için 1 puan verilmekte olup, toplam puan cevap anahtarına uyan maddelere verilen puanların toplamı olarak ele alınmaktadır (Savaşır, Şahin, 1997).

2.7. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada kullanılan Üniversite Yaşamı Ölçeği, Rathus Atılganlık Envanteri ve Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği, araştırmacılar tarafından uygulanmıştır. Uygulama sonrası ölçeklerden elde edilen puanlar, istatistiksel işlemler yapılmak üzere bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 11.0 paket programı kullanılmış ve t-testi, Tek Yönlü Varyans Analizi ve LSD tekniklerinden yararlanılmıştır. Elde edilen istatistiksel sonuçların yorumlanmasında .05 manidarlık düzeyi esas alınmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde üniversite birinci sınıf öğrencilerinin üniversiteye uyum düzeylerinin; atılganlık düzeyi, denetim odağı, fakülte türü ve cinsiyet değişkenlerine göre önemli bir değişme gösterip göstermediğine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

3.1. Üniversiteye Uyum ile Atılganlık ve Çekingenlik Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Öğrencilerin üniversiteye uyum düzeylerinin, atılganlık ve çekingenlik durumuna göre değişip değişmediğini test etme amacıyla; atılgan ve çekingen öğrencilerin ÜYÖ toplam puan ortalamaları karşılaştırılmıştır. Bu amaçla uygulanan t-testi sonuçları Tablo - 1'de verilmiştir.

Tablo - 1. Atılganlık Düzeylerine Göre Öğrencilerin ÜYÖ Toplam Puanlarına İlişkin t-testi Sonuçları

Atılganlık Düzeyi	n	ÜYÖ Toplam Puan Ortalamaları (x)	Ss	Sd	t
Atılgan	269	234.86	34.24	414	7.33*
Çekingen	147	208.97	34.71		

*p < 0.001

Tablo - 1'de verilen istatistiksel veriler atılgan öğrencilerin Üniversite Yaşam Ölçeği (ÜYÖ) toplam puan ortalamalarının, çekingen öğrencilere göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Uygulanan t-testi sonucunda ise bu farklılığın .001 düzeyinde manidar olduğu saptanmıştır. Bu sonuca göre atılgan öğrencilerin üniversiteye uyum düzeyleri, çekingen öğrencilere göre daha yüksektir.

3.2. Üniversiteye Uyum ile Denetim Odağı Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Öğrencilerin üniversiteye uyum düzeylerinin, içten ya da dıştan denetimli oluşlarına göre değişip değişmediğini test etme amacıyla; içten ve dıştan denetimli öğrencilerin ÜYÖ toplam puan ortalamaları karşılaştırılmıştır. Bu amaçla uygulanan t-testi sonuçları Tablo - 2'de verilmiştir.

Tablo - 2. Denetim Odağına Göre Öğrencilerin ÜYÖ Toplam Puanlarına İlişkin t-testi Sonuçları

Denetim Odağı	n	ÜYÖ Toplam Puan Ortalamaları (x)	Ss	Sd	t
İçten Denetim	212	252.19	20.42	414	23.25*
Dıştan Denetim	204	197.76	26.97		

*p < 0.001

Tablo - 2'de yer alan istatistiksel veriler; içten denetimli öğrencilerin ÜYÖ toplam puan ortalamalarının, dıştan denetimli öğrencilere göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Uygulanan t-testi sonucunda ise bu farklılığın .001 düzeyinde manidar olduğu saptanmıştır. Sonuç olarak, içten denetimli öğrencilerin üniversiteye uyum düzeyleri, dıştan denetimli öğrencilere göre daha yüksektir.

3.3. Üniversiteye Uyum ile Fakülte Türü Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Öğrencilerin üniversiteye uyum düzeylerinin, devam ettikleri fakülteye göre değişip değişmediğini test etme amacıyla, örnekleme alınan fakültelerde öğrenim gören öğrencilerin ÜYÖ toplam puan ortalamaları karşılaştırılmıştır. Bu amaçla uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları Tablo - 3'te verilmiştir.

Tablo – 3. Fakülte Türüne Göre Öğrencilerin ÜYÖ Toplam Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Fakülte Türü	n	ÜYÖ Toplam Puan Ort. (x)	Ss	Kaynak	KT	Sd	KO	F
Eğitim Fakültesi	79	233.45	32.81	Gruplar Arası	13663.76	4	3415.93	2.59*
Müh. Fakültesi	66	232.54	31.25	Gruplar İçi	540292.8	411	1314.58	
İlahiyat Fakültesi	76	225.78	36.88	Toplam	553956.5	415		
Fen-Edebiyat Fakültesi	91	220.45	41.19					
Ziraat Fakültesi	104	220.05	36.60					

*p< 0.05

Tablo – 3'te yer alan istatistiksel veriler, Eğitim ve Mühendislik Fakültesi öğrencilerinin ÜYÖ toplam puan ortalamalarının; Fen Edebiyat, Ziraat ve İlahiyat Fakültesi öğrencilerine göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi sonucunda ise, bu farklılığın .05 düzeyinde manidar olduğu saptanmıştır. Bu manidar farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirleme amacıyla uygulanan LSD testi sonucunda ise; Eğitim ve Mühendislik Fakültesi öğrencileriyle; Fen - Edebiyat, Ziraat

ve İlahiyat Fakültesi öğrencileri arasındaki farklılıktan kaynaklandığı saptanmıştır.

3.4. Üniversiteye Uyum ile Cinsiyet Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Öğrencilerin üniversiteye uyum düzeylerinin, cinsiyete göre değişip değişmediğini test etme amacıyla; kız ve erkek öğrencilerin ÜYÖ toplam puan ortalamaları karşılaştırılmıştır. Bu amaçla uygulanan t-testi sonuçları Tablo – 4'te verilmiştir.

Tablo – 4. Cinsiyete Göre Öğrencilerin ÜYÖ Toplam Puanlarına İlişkin t-testi Sonuçları

Cinsiyet	n	ÜYÖ Toplam Puan Ortalamaları (x)	Ss	Sd	t
Kız	193	228.22	37.26	414	1.30*
Erkek	223	223.54	35.83		

*p> 0.05

Tablo – 4'te yer alan istatistiksel veriler; kız öğrencilerin ÜYÖ toplam puan ortalamalarının, erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Uygulanan t-testi sonucunda ise bu farklılığın .05 düzeyinde manidar olmadığı saptanmıştır. Bu sonuca göre kız ve erkek öğrencilerin üniversiteye uyum düzeyleri arasında manidar bir farklılık bulunmamaktadır.

4. TARTIŞMA VE YORUM

Bu çalışmada üniversite 1. sınıf öğrencilerinin üniversiteye uyum düzeyleri ile atılacaklı düzeyleri, denetim odağı, fakülte türü ve cinsiyet arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Elde edilen bulgular, atılgan öğrencilerin üniversiteye uyum düzeylerinin çekingen öğrencilere göre manidar düzeyde yüksek olduğunu göstermektedir. Örneklemdeki öğrencilerin %35'inin çekingen kişilik özelliği taşıdığı ve üniversite yaşamına uyumda güçlük yaşadıkları saptanmıştır.

İnsan ilişkileri boyutundan bakıldığında çekingen bireylerde; tartışmalara katılma- soru sorma ve öneride bulunmaktan kaçınma, haksızlık ve kötü muamele karşısında tepkisiz kalma, duygu ve düşüncelerini açıklamakta ve hayır demekte güçlük çekme, insanlarla rahat konuşamama, resmi görüşmelerden ve yüz yüze iletişimden kaçınma gibi problemler dikkat çekmektedir. Burada sıralanan duygusal-kişisel özellikler, çekingen öğrencilerin sosyal becerilerinin zayıflamasına, arkadaş edinmede problemlere ve sosyal destek sağlamada yetersizliği neden olmaktadır.

Bu durum karşısında çekingen öğrenciler, üniversite yaşamında kendilerine yüklenen yeni akademik ve sosyal rolleri karşılamakta yetersiz kalmakta ve üniversiteye uyum problemleri yaşamaktadırlar. Yapılan literatür incelemesinde üniversite yaşamına uyum ile atılganlık arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmaya ulaşılamamıştır. Türkiye'de üniversiteye uyum ile ilgili ulaşılabilen iki araştırma dikkat çekmektedir. Bunlardan Alpan (1992) üniversiteye uyumda başarısızlık, arkadaşlık kurma ve bulunduğu kente uyum sağlama gibi problemlerin yaygın olduğu; Akbalık (1997) ise bilgilendirmenin ve grupla psikolojik danışmanın üniversiteye uyumda etkili olduğunu saptamıştır.

Üniversite öğrencilerinde atılganlık ve çekingenlik konusunda Türkiye'de yapılan araştırmalar incelendiğinde ise elde edilen bulgular; uyarlanmış çocuk ego durumu özelliği gösteren öğrencilerin atılganlık düzeyinin düşük olduğunu (Arı, 1989); atılganlık ve yalnızlık arasında negatif yönde ilişki olduğunu (Özodaşık, 1989); erkeklerin kızlara göre ve şehir alt kültüründen gelenlerin köy - kasaba alt kültüründen gelenlere göre daha atılgan olduğunu (Deniz, 1997) ve atılganlık düzeyi ile olumlu beden algısı arasında olumlu bir ilişki olduğunu (Uğur, 1996) göstermektedir.

Yurt dışında yapılan araştırma bulguları ise; daha önce intihar girişiminde bulunan üniversite öğrencilerinin çekingen ve sosyal becerilerinin zayıf olduğunu (Eskin, 1995) ve çekingen öğrencilerin atılganlara göre daha az arkadaşlarının olduğunu (Eskin, 2003) göstermektedir. Blackwell ve Cassel (2002), çekingen bireylerin sürekli olarak hata yapma korkusu yaşadıklarını ve girişimde bulunmaktan

kaçındıklarını belirtmektedir. Çekingenlik bir kişilik özelliği olarak değişmeye açıktır. Probleme bu açıdan bakıldığında yurt dışında üniversite öğrencilerine dönük atılganlık eğitimi programları dikkat çekmektedir. (Kipper, 1992; Sue ve arkadaşları, 2002; Nota ve Soresi, 2003)

Bu araştırmada, örneklemdeki öğrencilerin %49'unun dıştan denetimlilik özelliğine sahip oldukları ve üniversite yaşamına uyumda güçlük yaşadıkları saptanmıştır. Başarısızlığı ve mutsuzluğu dış etkenlere bağlama, kişisel çabaların -kişisel yeteneklerin ve kararların işe yaramadığı algısı, dış çevreye aşırı bağımlılık, yaşam sorunlarını çözmede yetersizlik algısı, yaşamdan hoşnutsuzluk, yaşam zorlukları karşısında güçsüzlük, çaresizlik ve yaşam sorumluluğu konusunda dışa bağımlılık gibi problemler dıştan denetimli öğrencilerde dikkat çekmektedir. Bu özelliklerinden dolayı dıştan denetimli öğrenciler, bireysel yaşam sorumluluklarını üstlenmekte de güçlük çekmektedirler. Bu özellikler ayrıca; düşük özsaygı, düşük kendini kabul ve yüksek depresyon riskini de tetikleyebilecek niteliktedir. Bu belirtileri sergileyen dıştan denetimli öğrenciler, üniversite yaşamına akademik, sosyal ve kişisel yönden uyum sağlamada güçlük yaşamaktadırlar. İçten denetimli öğrenciler ise üniversite yaşamına uyumda daha avantajlı durumdadırlar. Doyal ve Gough (1991), içten denetimli özerk bireylerde motivasyonun kaynağının kendi düşünceleri ve kişisel kararları olduğunu belirtmektedir.

Türkiye'de üniversite öğrencileri üzerinde denetim odağı konusunda yapılan araştırmalar; özsaygı ile denetim odağı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu (Onur, 2003), içten denetimli öğrencilerin akademik başarılarının dıştan denetimlilere göre daha yüksek olduğunu (Çelik, 1995) dıştan denetimlilik eğilimi yükseldikçe problem çözmede kendini yetersiz algılama eğiliminin de yükseldiğini (Malki, 1998) göstermektedir. Yurt dışında yapılan araştırmalarda da benzer şekilde; dıştan denetimli öğrencilerin akademik başarılarının içten denetimlilere göre daha düşük olduğu (Fazey, Fazey, 2001; Dollinger, 2000) saptanmıştır. Ayrıca Ozment ve Lester (2001), dıştan denetimli üniversite öğrencilerinde çaresizlik ve depresyon düzeylerinin içten denetimlilere göre yüksek olduğunu; Ashby, Kottman ve Draper de (2002), dıştan denetimli üniversite öğrencilerinde sosyal ilgi düzeylerinin içten denetimlilere göre daha düşük olduğunu saptamışlardır. Yukarıda verilen bulgulara göre değerlendirildiğinde; dıştan denetimli öğrencilerin düşük akademik başarı ve düşük sosyal ilgi nedeniyle üniversite yaşamına uyumda daha çok güçlük çekebileceği ileri sürülebilir.

Araştırmada, Eğitim ve Mühendislik Fakültesi öğrencilerinin üniversiteye uyum düzeylerinin, Fen-Edebiyat, Ziraat ve İlahiyat Fakültesi öğrencilerine göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Diğer fakültele göre karşılaştırıldığında Eğitim Fakültesi öğrencilerinin mezuniyet sonrası iş bulma imkanlarının daha yüksek olduğundan dolayı gelecek kaygısını daha az yaşadıkları ve bu durumun akademik çalışmalara yönelik motivasyonu yükselttiği ileri sürülebilir. Ayrıca öğretmenlik eğitimi ve insan ilişkileri boyutundan bakıldığında, bu durum Eğitim Fakültesi öğrencileri açısından üniversite 1. sınıftan itibaren üniversiteye uyumda kolaylaştırıcı değişken olarak görülebilir. Fakülte değişkenine göre bulguların karşılaştırmalı olarak değerlendirilebil-mesi için yeni araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Araştırmada kız ve erkek öğrencilerin üniversiteye uyum düzeyleri arasında önemli bir farklılığın olmadığı saptanmıştır. Bu durum, erkek ve kız birinci sınıf öğrencilerinin, aynı akademik ve sosyal ortamı benzer koşullarda yaşadıklarından kaynaklanabilir.

Sonuç olarak; atılgan ve içten denetimli öğrencilerin; çekingen ve dıştan denetimli öğrencilere göre üniversiteye uyumda daha az güçlük yaşadıkları ileri sürülebilir. Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda şu öneriler getirilebilir:

1. Üniversiteye yeni başlayan öğrencilere yönelik oryantasyon hizmetleri daha planlı, programlı ve profesyonel düzeyde verilebilir.

2. Çekingen ve dıştan denetimli öğrencilere dönük beceri eğitim programları, kısa süreli psiko-sosyal uyum programları ve problem merkezli grupla psikolojik danışma hizmetleri verilebilir. Bu hizmetlerin profesyonel düzeyde verilebilmesi için Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde bir psikolojik danışma merkezinin kurulmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

3. Üniversiteye uyum düzeyi diğerlerine göre yüksek olan öğrencilere dönük boylamsal araştırmalar yapılabilir.

4. Fen – Edebiyat, Ziraat ve İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin üniversiteye uyum problemlerini incelemeye dönük başka araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

1. Akbalık, F.G. (1997). "Bilgilendirme ve Grupla Psikolojik Danışmanın Üniversite Birinci Sınıf Öğrencilerinin Üniversiteye Uyumlarına Etkisi". Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
2. Aladağ, M., Kağnıcı, D.Y., Tuna, M.E., Tezer, E. (2003). "Üniversite Yaşamı Ölçeği: Ölçek Geliştirme ve Yapı Geçerliliği Üzerine Bir Çalışma". Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2(20), 41, Ankara.
3. Alpan, A. (1992). "Cumhuriyet Üniversitesi ve Erciyes Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakültesi Öğrencilerinde Çevreye ve Üniversiteye Uyum Sorunları". Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas.
4. Anderson, L.E. (1994). "A New Look at an Old Construct: Cros-Cultural Adaptation". International Journal of Intercultural Relations, 18, pp, 293 – 328.
5. Arı, R. (1989). "Üniversite Öğrencilerinin Baskın Ben Durumları ile Bazı Özlük Niteliklerinin, Ben Durumlarına, Atılganlık ve Uyum Düzeylerine Etkisi". Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s. III, Ankara.
6. Ashby, J.S., Kottman, T., Draper, K. (2002). "Social Interest and Locus of Control: Relationships and Implications". The Journal of Individual Psychology, 58, (1), pp. 52 – 61.
7. Baker, B.W., McNeil, O.V., Siryk, B. (1985). "Expectation and Reality in Freshman Adjustment to College". Journal of Counseling Psychology, 32, pp.94 – 103.
8. Bean, J. (1982). "Student Attrition, Intentions and Confidence: Interaction Effects in a Path Model". Research in Higher Education, 17, pp.291 – 321.
9. Blackwell, J., Cassel, R.N. (2002). "Positive Assertiveness Begins With Character Education and Includes the Abuse of Cigarettes, Alcohol and Drugs". Journal of Instructional Psychology, 29, (2), pp. 77 – 80.
10. Connly, J. (1989). Social Self-Efficacy in Adolescence: Relations With Self-Concept, Social Adjustment, and Mental Health. Canadian Journal of Behavior Science Review, 21(3), 258-269.

11. Cowden, C. R. (2002). Worry and its Relationship to Shyness. *North American Journal of Psychology*, 7(1), 59-70.
12. Çelik, H. (1995). "Üniversite Öğrencilerinin Denetim Odağının Üniversite Tercih Sıralamasına ve Başarısına Etkisi". İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, s.VII, İstanbul.
13. Dağ, İ. (1991). Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RİDKOÖ)'nin Üniversite Öğrencileri İçin Güvenirliliği ve Geçerliliği. *Psikoloji Dergisi*, 7(26), 10-16.
14. Deniz, M.E. (1997). "Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet ve Kültürel Farklara Dayalı Atılganlıkları Üzerinde Bir Atılganlık Eğitimi Denemesi". Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s.II, Konya.
15. Deurzen-Smith, E. (1988). *Existential Counselling in Practice*. London: Sage Publications, 12.
16. Dollinger, J.S. (2000). "Locus of Control and Incidental Learning: An Application to College Students Success". *College Student Journal*, 34, (4), pp.537 – 540.
17. Doyal, L., Gough, I. (1991). "A Theory of Human Need". Macmillan, pp.167 – 169, London.
18. Elise, R.H. and Others. (1998). Adolescent Health: The relationship Between Health Locus of Control, Beliefs and Behavior. *Guidance and Counseling*, 13(3), 23 – 31.
19. Eskin, M. (1995). "Suicidal Behavior as Related to Social Support and Assertiveness Among Swedish and Turkish High School Students: A Cross-Cultural Investigation". *Journal of Clinical Psychology*, 51, pp.158 – 172.
20. Eskin, M. (2003). "Self-Reported Assertiveness in Swedish and Turkish A Cross – Cultural Comparison". *Scandinavian Journal of Psychology*, 44, pp.7 – 12.
21. Fazey, D.M.A., Fazey, J.A. (2001). "The Potential for Autonomy in Learning: Perceptions of Competence, Motivation and Locus of Control in First Year Undergraduate Students". *Studies in Higher Education*, 26, (3), pp. 345 – 361.
22. Frazier, L.D., Waid, L.D. (1999). Influences on Anxiety in Later Life: The Role of Health Status, Health Perceptions and Health Locus of Control. *Aging and Mental Health*, 3 (3), 213 – 220.
23. Gresham, F. M. (1984). Social Skills and Self –Efficacy for Exceptional Children. *Exceptional Children*, 51(3), 253-261.
24. Henton, J., Lamke, L., Murphy, C., Haynes, L. (1980). "Crisis Reactions of College Freshmen as a Function of Family Support Systems". *The Personnel and Guidance Journal*, 58, 508 – 511.
25. Hoffman, J. A. (1984). "Psychological Separation of Late Adolescents from Their Parents". *Journal of Counseling Psychology*, 31, pp.170 – 178.
26. Hoffman, J.A., Weiss, B. (1987). "Family Dynamics and Presenting Problems in College Students". *Journal of Counseling Psychology*, 34, pp. 157 – 163.
27. Jansenn, T., Carton, J.S. (1999). The effect of Locus of Control and Task Difficulty on Procrastination. *The Journal of Genetic Psychology*, 160 (4), 436 – 442.
28. Kipper, D.A. (1992). "The Effect of Two Kinds of Role Playing on Self – Evaluation of Improved Assertiveness". *Journal of Clinical Psychology*, 48, pp.246 – 250.
29. Lamont, A.F., Richard, M.H., James, M. (2003). Effects of Locus of Control on African American High School Seniors' Educational Aspirations: Implications for Preservice and Inservice High School Teachers and Counselors. *High School Journal*, 87 (1), 2 – 16.
30. Mallinckrodt, B., Gerdes, H. (1994). "Emotional Social and Academic Adjustment of College Students: A Longitudinal Study of Retention". *Journal of Counseling and Development*, 72, pp.281 – 287.
31. Malki, R. (1998). Davranışlarda İç – Dış Kontrol Odağı ile Ruh Sağlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 78.
32. Nota, L., Soresi, S. (2003). "An Assertiveness Training Program for Indecisive Students Attending an Italian University", *The Career Development Quarterly*, 51, pp.322 – 334.
33. Onur, M. (2003). "Üniversite Öğrencilerinin Yabancı Dil Başarısının Yabancı Dil Öğrenmeye İlişkin Tutum, Özsayı ve Denetim Odağı Açısından İncelenmesi". Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, s.IV, Erzurum.

34. Osterman, K. And Others, (1999). Locus of Control and Three Types of Aggression. *Aggressive Behaviour*, 25, 61 – 65.
35. Ozment, J.N., Lester, D. (2001). "Helplessness, Locus of Control and Psychological Health". *The Journal of Social Psychology*, 14, (1), pp.137 – 138.
36. Özodaşık, M. (1989). "Yalnızlığın Çeşitli Değişkenlerle İlişkisi". Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s.III, Konya.
37. Ozolins, A.R., Stenstrom, U. (2003). Validation of Health Locus of Control Patterns in Swedish Adolescent. *Adolescence*, 38(152), 650 – 658.
38. Rich, A.R., Scovel, M. (1987). "Causes of Depression in College Students: A Cross-Lagged Panel Correlational Analysis". *Psychological Reports*, 60, pp.27 – 30.
39. Rotter, J. B. (1966). Generalized Expectancies for Internal Versus External Control of Reinforcement. *Psychological Monographs*, 80, 1 – 28.
40. Rotter, J. B., Change, J. E., Phares, E. J. (1972). *Applications of Social learning Theory of Personality*. New York: Hold Rinehart and Winston, Inc. 262 – 263.
41. Savaşır, I., Şahin, N. H. (1997). "Bilişsel Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler". *Türk Psikologlar Derneği Yayınları*, ss.93 – 96, Ankara.
42. Shaver, P., Furman, W., Buhrmester, D. (1985). "Transition to College: Network Changes, Social Skills and Loneliness". Sage Publication, pp.193 – 219, London.
43. Stumphauzer, J. S. (1973). *Behavior Therapy With Delinquents*. Springfield: Charles C.Thomas Publisher, 9-10.
44. Sue, D., Sue, D.M., İno, S. (2002). "Assertiveness and Social Anxiety in Chinese – American Women". *The Journal of Psychology*, 124(2), pp.155 – 163.
45. Uğur, G. (1996). "Üniversite Öğrencilerinde Atılganlık ile Beden Algısı İlişkisi". Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s.1, İzmir.
46. Voltan, N. (1988). "Rathus Atılganlık Envanterinin Geçerlik Güvenirlik Çalışması". *Psikoloji Dergisi*, s. 24, Ankara.
47. Wong – McDonald, A., Gorsuch, R.L. (2004). A Multivariate Theory of God Concept, Religious Motivation, Locus of Control, Coping and Spiritual well – Being. *Journal of Psychology and Theology*, 32 (4), 318 – 334.